

процесуальних ролей в одному провадженні». Пропонуємо в п. 1 ч. 2 ст. 65 КПК України виключити з переліку осіб, яких не можна допитати як свідків, законних представників потерпілого, цивільного позивача та доповнити ч. 5 ст. 44 КПК України в такій редакції: «Законні представники мають право виступати як представники неповнолітнього потерпілого, а також можуть бути допитані як свідки за їх бажанням».

В ході вивчення даної проблематики, в правовому регулюванні інституту відводу судді нами виявлені наступні прогалини. Недостатньо враховані відносини подружжя, членства в сім'ї, свояцтва. У зв'язку з чим термін «близький родич», «родичі» слід замінити на терміни «родич, чоловік, дружина, член сім'ї, свояк» і внести зміни в п.п. 1, 3 ч. 1, ч. 2 ст. 75 КПК України. Вважаємо, що суддя не повинен перебувати в родстві не тільки з учасниками процесу, вказаними в п. 1 ч. 1 ст. 75 КПК України, а й з будь-яким учасником процесу, а тому пропонуємо це врахувати у п.п. 1, 3 ч. 1, ч. 2 ст. 75 КПК України.

Вважаємо за потрібне додати, що право відводу належить лише особам, які входять до складу сторін обвинувачення і захисту. Пропонуємо у ч. 2 ст. 80 КПК України замінити слова: «особами, які беруть участь у кримінальному провадженні» словами: «особами, які представляють сторони обвинувачення і захисту в судовому засіданні».

З метою вдосконалення процедури вирішення відводу пропонуємо ч. 3 ст. 81 КПК України доповнити положенням: «Особа, яка заявила самовідвід, або якій заявлено відвід, повинна дати пояснення та відповіді на питання щодо конкретних підстав для усунення від подальшої участі у провадженні». Незаявлення самовідводу є підставою для дисциплінарної відповідальності.

Пропонуємо доповнити ч. 5 ст. 81 КПК України і викласти в такій редакції:

«У разі визнання судом, що заява про відвід була подана умисно, з метою перешкодити судочинству, на особу, яка його заявила, може бути накладено грошове стягнення в розмірі від двадцяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян». Підстави для відводу прокурора і судді є аналогічними за змістом, за винятком тих, які пов'язані з виключними судовими функціям. Прокурор не приймає рішення в кримінальному провадженні, а тому може мати внутрішнє переконання, яке ґрунтується на попередній участі у ньому».

Важливість внутрішнього переконання судді у кримінальному процесі України

Шелестинський В.А., курсант ННІПФПСМ НАВС

Науковий керівник: заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, доцент *Письменний Д.П.*

Темпи та глибина соціальних перетворень, які останнім часом відбуваються в Україні потребують зміни правової парадигми та докорінного оновлення засад кримінального провадження в частині реалізації своїх обов'язків суддею.

В свою чергу, процес формування внутрішнього переконання судді пов'язаний із безперервними усуненнями сумнівів, які виникають під час розгляду провадження. На внутрішнє переконання судді впливає вся доказова інформація, яка досліджується згідно із загальними правилами судового процесу, - безпосередньо, усно й безперервно, під головуванням головуючого судді та з дотриманням рівності прав учасників процесу. Якщо ж охарактеризувати структуру внутрішнього переконання судді, складовими

якого є гносеологічні, психологічні, етичні та юридичні фактори, варто звернути увагу на роль кожного з них в процесі формування внутрішнього суддівського переконання.

В гносеологічному аспекті процес формування суддівського переконання розгортається в системі «незнання – знання»: від вірогідного знання до знання істинного і достовірного, оприманого в результаті досліджень сукупності доказів [1].

У психологічному аспекті суттєвим для процесу формування внутрішнього переконання судді є переростання сумніву (як наслідку ймовірних знань) у переконаність судді.

У соціальній психології прийняття рішення розглядається як волевиявлення індивіда або групи людей, спрямоване на формування послідовності дій і вибір альтернативи. При цьому складність ухвалення рішення може бути пов'язана зі ступенем невизначеності ситуації, що припускає настання неоднозначних наслідків і позитивних чи негативних [4, с 115].

Питання внутрішнього переконання судді стало предметом багатьох наукових публікацій Ю. М. Грошевого. Особливий акцент у них зроблено на новій категорії - професійна правосвідомість, яку визначено центральним елементом структури внутрішнього переконання. У результаті Ю.М. Грошевий формулює наступне визначення: «Суддівське переконання - це такий стан свідомості судді, коли він вважає зібрані по справі докази достатніми для вирішення питання про наявність чи відсутність фактів, що входять в предмет доказування, впевнений у правильності свого висновку та готовий до практичних дій у відповідності до отриманих знань» [2].

Загалом же полеміка дослідників з приводу поняття внутрішнього переконання має позитивне значення і дає можливість виокремити його сутнісні ознаки, так як кожен автор характеризував певну якість даного явища, доповнюючи, тим самим, розуміння змісту цієї категорії.

Внутрішнє переконання судді як елемент вільної оцінки доказів, свідчить про те, що воно формується в процесі доказування й стосується фактичних обставин кримінальної провадження. Звісно, що під час розгляду та вирішення кримінального провадження у судді формуються й інші види переконання, зокрема, щодо правильності кваліфікації діяння підсудного, вибору виду та міри покарання, проте їх зміст не стосується принципу вільної оцінки доказів та законодавчо закріплених правил доказування. Іншими словами, суддя в процесі опосередкованого пізнання подій і фактів конкретного кримінального провадження здійснює розумову діяльність, звертаючись до свідомості, в якій «реконструює» на підставі зібраних доказів фактичні обставини провадження. При цьому особисті, загальнолюдські види переконання, як то релігійні, моральні, політичні тощо не стосуються юридичної оцінки доказів. Тому, підсумовуючи, слід відмітити, що поняття «внутрішнього переконання» в принципі вільної оцінки доказів характеризує пізнання доказів як відображення матеріального світу в діяльності людей. Сформулювавши принцип вільної оцінки доказів за внутрішнім переконанням, законодавець забезпечив нормативне регулювання пізнання в процесі та автономію волі судді. У результаті діяльності по здійсненню правосуддя суддя з дотриманням вимог процесуального закону оцінює докази, а отже, здійснює розумову суб'єктивну діяльність, й виносить судові рішення. При цьому вказівка на суб'єктивний характер суддівської діяльності не означає сваволі чи не контрольованість владних повноважень судді при здійсненні правосуддя. Недовіра законодавців середньовіччя до представників судової влади, яким надавалися широкі повноваження, призвела до жорсткої регламентації процесу оцінювання

доказів, однак не сприяла підвищенню ефективності правосуддя. Тому легальна теорія доказів припинила своє існування, після чого повернулися до їх вільної оцінки із зверненням до свідомості людини. У результаті здійснення правосуддя внутрішнє переконання судді знаходить свій прояв у відповідному судовому рішенні, що є свідченням рішучості носія судової влади діяти відповідно до сформованого внутрішнього переконання по конкретному кримінальному провадженню [3. с. 254]. На основі комплексного аналізу та з урахуванням вказаних характеристик внутрішнього переконання судді, пропонується наступне визначення цього поняття. Внутрішнє переконання судді - це стан свідомості особи судді, що відображає результат розумової суб'єктивної діяльності судді в процесі судочинства щодо оцінки доказів з метою достовірного встановлення фактичних обставин конкретного кримінального провадження, що входять до предмету доказування, результат якої втілюється в судовому рішенні.

Дане визначення втілює в собі визначальні риси категорії «внутрішнє переконання», які як традиційний спосіб розкривають його зміст та значення у сучасному оновленому кримінальному процесі, так і з урахуванням сучасних тенденцій розвитку процесуальної форми.

Сукупність таких поглядів науковців різних сфер на природу внутрішнього переконання свідчить про дискусійність даної теми у науці кримінального процесу, а також усвідомлення науковцями того факту, що внутрішнє переконання - це багатогранне поняття, яке можна досліджувати з різних сторін: гносеологічної, логічної, психологічної, юридичної та моральної. З огляду на це, констатуємо, що більш правильним є встановлення такого типу взаємозв'язку понять внутрішнє переконання та оцінка доказів, згідно з яким внутрішнє переконання як вільний від зовнішнього примусу і не зв'язаний формальними приписами пошук «правди» є необхідною умовою оцінки доказів та характеризує сам підхід до оцінки доказів.

Список використаних джерел:

1. Васильєв В. Л. Юридическая психология / В. Л. Васильев. - СПб. : Питер, 2001. - 640 с.
2. Грошевой Ю. М. Проблемы формирования судейского убеждения в уголовном судопроизводстве. Харьков, Издат-во при Харьковском гос. университете изд. Обединение «Вища школа», 1975. -С.
3. Дроздович Н. Л. Внутрішнє переконання судді як елемент принципу вільної оцінки доказів / Н. Л. Дроздович // Часопис Київського університету права. - Вип. 1. - К. : Київський університет права НАН України, 2010. - С. 250-257.
4. Марчак В.Я. Поняття та юридико-психологічні особливості формування внутрішнього переконання судді // Науковий вісник Чернівецького університету. - 2013, випуск 644, - С 115-118.

Особливості допиту неповнолітньої та малолітньої особи

Михайлишина І.О., курсант ННІПФПСМ НАВС

Науковий керівник: заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, доцент *Письменний Д.П.*

В умовах розвитку цивілізованого суспільства особливої уваги набувають питання, що стосуються допиту неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні. Зрозуміло, що дана категорія осіб є найвразливішою в суспільстві, тим паче коли мова йде про кримінальне судочинство.